

Rosmalla



Heemkundekring Rosmalen

Jaargang 28 - Nummer 1

COLOFON

JAARGANG 28 - NUMMER 1

APRIL 2018

Rosmalla (ISSN 0925-2894) wordt drie keer per jaar uitgegeven onder eindverantwoording van het bestuur van Heemkundekring Rosmalen.
Hoff van Hollantlaan 1R
5243 SR Rosmalen
073-5221832
heemkundekring@kpnmail.nl

www.heemkundekringrosmalen.nl

Bestuur Heemkundekring Rosmalen:

- Rien van den Broek (lid)
- Truus Birsak-Verhallen, Secretaris
- Henda Pennings-van der Leest, penningmeester
- Rien van Grunsven, lid
- Kitty van der Doelen-Crane, lid

Werkgroep Redactieraad `Rosmalla`:

- Gerrit Mol
- Frans Vos
- Michiel van Heumen
- Wil Coppelmans (lay-out en tekstverwerking)

Productie:

- Druk: Nextprint B.V. den Bosch

Losse nummers:

- €5,50 per uitgave

Kopijadres:

- g.mol@ziggo.nl
Heemkundekring Rosmalen
Hoff van Hollantlaan 1R

Ledenadministratie:

- Truus Birsak,
Milla de Kampenstraat 5,
5248 AR Rosmalen

Iedere auteur draagt persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn of haar artikel. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd tenzij bronvermelding plaatsvindt.

Inhoudsopgave	Pagina
<i>Redactie</i>	Voorwoord 2
<i>Gerrit Mol</i>	Foto achterkant: treinongeval in Rosmalen 2
<i>Henk Savelkouls</i>	Mijn herinneringen aan D'n Hennist 3
<i>Henk de Werd</i>	Het muziek- en cabaretgezelschap "Levensvreugd" Deel 2 10
<i>Harrie Coppens †</i>	Voor u gehoord 63 17
<i>Wim Veekens</i>	Toponiemen en andere wetenswaardigheden van oud-Maliskamp uit de mond van wijlen Peer Smulders 18
<i>Michiel van Heumen</i>	Gezicht op Rosmalen, aquarel uit 1815 23
<i>Indie Contact</i>	Rosmalense Wissewasjes 24
Heemkundekring Rosmalen dankt zijn sponsors	24

Foto voorzijde omslag:

Gezicht op Rosmalen, aquarel uit 1815 van de hand van Testas. Zie artikel op pagina 23-24.

Foto achterzijde omslag:

Treinongeluk in 1920. Zie artikel op pagina 2.

Voorwoord

Redactie

Voor de redactie is het elke keer spannend of er voldoende kopij ingestuurd wordt en wat we “nog op de plank” hebben liggen. Gelukkig zijn er verschillende vaste klanten die ons vaak erg interessante teksten voorstellen. Daarom ziet u ook vaak dezelfde namen terugkeren. We zijn als redactie blij met hen. U als lezer ook, horen we gelukkig regelmatig. Wie wel eens de moeite neemt om het register van ons periodiek te bekijken, via onze website bijvoorbeeld, ontdekt dat er in de loop van de jaren heel wat mensen over ons dorp geschreven hebben. Daar komt nu ook nog onze Beeldbank bij. (www.beeldbank.heemkundekringrosmalen.nl) Wie hulp nodig heeft om iets op te zoeken kan terecht in ons heemhuis of bij de redactie. O ja, nog even dit: op het titelblad van de vorige aflevering van *Rosmalla*, december 2017, staat per abuis het verkeerde nummer. Verandert u dit zelf met pen even in nr.3? Veel leesplezier!

Foto achterkant: treinongeval in Rosmalen

Gerrit Mol

20 december 1920 vond er in Rosmalen ter hoogte van het oude station bij de huidige Burgemeester Woltersstraat een treinbotsing plaats, waarbij drie doden vielen. Henk de Werd schreef daarover uitvoerig in *Rosmalla* van 1994, nummer 1. Daar vindt u ook meer foto's. Wij kozen voor de foto die destijds in de Katholieke Illustratie afgebeeld stond.

Het verslag van het ongeval is ook te lezen in een proces-verbaal van de Arrondissementsrechtbank 's-Hertogenbosch, uit 1921. Het ongeval betrof twee goederentreinen die op elkaar botsten. De wachtpost ter hoogte van het huidige station (Driek Jorissen) waarschuwde de machinist van de trein die uit Oss kwam nog wel, maar die waarschuwing werd door de machinist Dirk Emmerzaal uit Oostvoorne over het hoofd gezien. Die was op het moment van de botsing druk bezig met het instrueren van een nieuwe stoker. Ook het pas samenvoegen van twee spoorwegmaatschappijen en de daarbij horende inwerkperiode speelde volgens het proces-verbaal een rol. Dat het ongeval drie slachtoffers eiste, lijkt niet verwonderlijk als je de ravage ziet. Er waren twee dagen nodig om de

slachtoffers en de ravage te bergen. De ongelukkige machinist (in 1884 geboren in Oostvoorne) werd later door de rechtbank beschuldigd van veroorzaken van dood door schuld en het in gevaar brengen van verkeer. Bij vonnis van 10 mei 1921 werd hij door de Arrondissementsrechtbank Den Bosch veroordeeld tot twee maanden hechtenis.



Mijn herinneringen aan D'n Hennist

Henk Savelkouls

*Dees is Rosmolle, zegt de man
En ik zal het voor U vertalen als ik het kan
Ja, dees is Rosmolle, met zonnen klei en z'n zand
Rechtstreeks gekregen uit Gods hand..
't is allemaal begonnen met diejen dijk...*

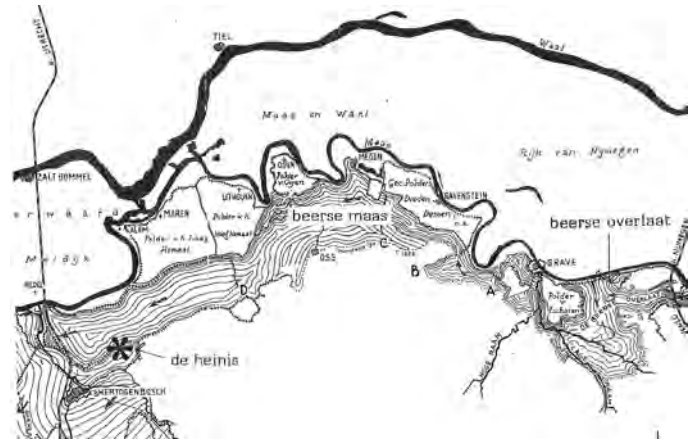
Inleiding

Historische woorden die werden uitgesproken door wijlen wethouder Steven Tibosch in de Rosmalense revue "Kom us nor ons kènderkupkes kèke" in maart 1982. Uit respect en bewondering voor alles wat deze bewoner en gedecoreerde ridder van De Heinis, in de volksmond D'n Hennist heeft gedaan wil ik, geïnspireerd geraakt door het lezen van het artikel over De Bergt van Jo Versteijnen in een vorige *Rosmalla* (jaargang 26 no 3) de weg vervolgen vanaf De Bergt, de Empelse weg oversteken en een beeld schetsen van een onvervalst en ongerept buurtschap en haar bewoners in de jaren tussen 1950 en 1960, dat toen nog altijd de Rosmalense D'n Hennist was.

De Heinis

De Heinis is een natuurgebied van totaal ongeveer 50 ha en vormde de zuidelijke bedijking tegen de overstromingen van de Maas. Dat het bij hoog water dikwijls mis is gegaan getuigen de vele wielen die zijn ontstaan na de talrijke dijkdoorbraken.

Na zo'n dijkdoorbraak werd er een nieuwe weg om het ontstane gat gelegd, waardoor er een fraaie kronkelende weg is ontstaan met daarachter een kleinschalig weidegebied. Deze Heinisdijk is gelegen in een overgangszone van het rivierlandschap van Maas en Waal en het Noordbrabants dekzandgebied. De bodem is zeer gemengd van samenstelling en bezit daardoor een rijke flora.



Vroeger een geheel ; nu verdeeld in drie stukken

In mijn jeugdjaren vormde De Heinis één geheel van zo'n 11 boerderijen, maar na de heroriëntatie en herschikking in 1970 en de aanleg van de rondweg A2 en recent het Máximakanaal is D'n Hennist verdeeld in drie gedeelten, waarbij het derde gedeelte nog redelijk goed intact is gebleven. Mede door de bewaker Steven Tibosch van het rijke Erfgoed dat nu wordt aangeduid als natuurgebied van 30 ha De Heinis, in beheer bij Brabants Landschap.

D'n Hennist en z'n bewoners in de jaren 50

Zullen we samen nog eens efkes teruggaan in de tijd, van mijn jeugdjaren die ik daar mocht doorbrengen van 1942 tot 1964?

Terug in de tijd van karresporen en een fietspad van gruis...

In het artikel van Jo Versteijnen over De Bergt werd al aangegeven dat D'n Hennist meer 't agrarisch gedeelte van Rosmalen was. Dat klopt helemaal want er stonden alleen maar boerderijen!

Waar nu de Empelseweg een duidelijke scheidingslijn vormt, was dat vroeger minder duidelijk omdat in



Ploegen in het voorjaar

Achter het huis lag een flinke wiel, die later met vuil is dichtgestort. Er liep een doorgaande steeg van de huidige Weidestraat naar de familie Wonders (meergenaamd Van Gaalen).

De eerste boerderij die wij daarna tegenkwamen was die van Janus en Drika van Schaijk-Savelkouls. Drika (1894-1970) was een dochter van Matthijs Savelkouls, de eerdere bewoner van deze boerderij. Door de naam Matthijs is ook de bijnaam Meties ontstaan.

Deze van oorsprong Limburgse familie, ze kwamen uit Urmond, vestigde zich in 1821 in Rosmalen via hun grootvader Arnoldus, waarvan twee zonen, Matthijs en Jan, op D'n Hennist gingen wonen. Tegenover hun boerderij lag ook de Thijssse Wiel, die ook volgestort werd met ongesorteerd huisvuil uit de gemeente. Dat kon toen allemaal in 1950, omdat er nog geen milieuwetten bestonden.

Bij de familie Van Schaijk kwam ik maandelijks de Sint Jansklokken bezorgen als taak van de misdienaars uit de parochie Sint Lambertus. Als waardering kreeg ik altijd een fris pepermuntje. Overal liep ik gewoon achterom binnen en hier was de geur van een petroleum-stelleke altijd waarneembaar. Er was nog geen gas in die tijd en



Het Kraaiennest van Gret van Creij-Frans Pennings

op petroleum of op de kachel werd gekookt. Op de misse stond een karakteristieke schuur die gebouwd was na de oorlog van opgestapelde strobalen.

Zoon Martien nam later de boerderij over en trouwde met Hendrien van Eijndhoven uit Boxtel. Zij namen twee pleegkinderen op in hun gezin. Stieneke, zij trouwde met Antoon van Bergen en Anneke met Toon Schel. Voor de volgende bestelling van het "klokje" fietste ik daarna binnendoor over een zandpaadje dwars door de roggevelden naar Gret en Anna van Creij-Pennings. Dat was even flink trappen want zij woonden op een verhoogde zandrug, een soort terp uit vroeger tijden.

Hun dochters Hanneke, Graike en onderwijzeres Zus trokken de wijde wereld in, maar zoon Thijs bleef bij zijn ouders wonen. Hij exploiteerde later 't befaamde Kraaiennest, dat geen sluitingstijden kende. Destijds een trekpleister voor veel uitgaanspubliek van heinde en verre maar vooral ook uit de stad. Later exploiteerde Frans Pennings daar ook een bar-discotheek "Fandango" met een voetbalveld voor het zomeravondvoetbal. Verderop kwam ik vroeger via een ruime bocht bij de dijkverhoging bij Ome Nol van Beurden en Tante Mien Savelkouls en hun kinderen, Jan die na zijn HAS-opleiding werk vond in Tiel en Anny die later trouwde met Carel van den Heuvel, de huidige Hevo-voorzitter.

Ook opa Jan Meties, meer dan 50 jaar getrouwd met Kaat van der Ven uit Boxtel, woonde bij dit gezin tot zijn overlijden op 22 januari 1946.



Gouden bruiloft Jan Savelkouls en Kaat van der Ven in 1938 op het ouderlijk huis Heinis G202

Mijn ouderlijk huis: Heinis G202 later Heinis 5

De eerste paar jaar van mijn leven in oorlogstijd bracht ik door in één van de drie schuilkelders die aangelegd waren voor de meer dan 30 geëvacueerde mensen uit het Maasgebied van Empel. De Duitsers hadden de boerderij gevorderd als hun verblijfplaats en als strategische uitkijkpost.

Uit mijn peutertijd weet ik niet veel meer te herinneren. In oorlogstijd en ook daarna kwamen veel Bosschenaren aardappelen en eieren bij ons halen. Ons gezin bestond uit zes kinderen: vier jongens en twee meisjes. De oudste Toos trouwde met Adriaan Verstegen en zij gingen wonen op 't Heeseind, Herman trouwde met Mien Smits (Drunen-Giersbergen), bleef in het ouderlijk huis wonen tot de heroriëntatie van De Heinis in 1970 en verhuisde daarna eveneens naar het Heeseind, Jan bouwde Heinis 3a en trouwde met Marietje van Lokven van Bruggen. Later woonden zij met hun gezin in de polder aan de Nieuwen-

dijk. Maar liefst alle drie trouwden ze in de zomermaanden van 1965.

Johan vond in Middelrode zijn liefde in Diny Wijnen en bouwde een huis in de Rozenstraat. Mijn zusje Mien ging met haar man Jo van Lokven van de Loofaart wonen in de Pinksterbloemstraat. Tenslotte beloofde ik eeuwige trouw aan Mientje van Nuland, toen woonachtig in de polder, naast het voetbalveld van O.J.C. In die tijd had de kleine voetbalclub slechts één grasveld met drie zandbakken: de aftrap-cirkel en de twee doelgebieden. Mede daarvoor hadden ze een uniek aanvalsspel: De ene moest met los zand "stieven" en de andere speler moest op het doel "schieten". Wij gingen vijf jaar wonen in de Pastoor Hordijkstraat. Als hoofd der school op De Kruisstraat woonden we daar zeven jaar met veel plezier in het stijlvolle schoolhuis, bouwden daarna een huis in de Oude Baan en kozen na 15 jaar voor een appartement op de Markt. In 2005 verlieten we Rosmalen en woonden dichtbij onze dochter Desiree, Pieter en hun gezin in Zevenbergen en daarna in Ulvenhout bij Breda. Meer dan 33 jaar mocht

ik onderwijs geven aan de basisschool van De Kruisstraat en in 1996 kwam ook AZC-school De Driehoek onder mijn leiding. Een prachtige tijd mocht ik afsluiten met als waardering een Koninklijke Onderscheiding.

Veranderingen op de Heinis

Indrukwekkend was de grote rol die de ruilverkaveling in 1953 veroorzaakte. De doorgaande weg op de Heinis, die eerst met een bocht om het huis van Nol van Beurden liep werd verlegd en kwam voortaan midden over ons erf te lopen. Boerderij en landbouwschuur werden gescheiden en er ontstond een gevaarlijke verkeerssituatie bij het oversteken, ook omdat een hoek van de schuur nu op de weg stond. Hoe konden ze zo iets bedenken in die tijd!

Later veranderde er nog veel meer na de heroriëntatie door ruil, verkoop en sloop van de boerderijen met hun landerijen, ook in verband met de geplande aanleg van de rondweg A2. Onze boerderij werd het eindpunt van het eerste gedeelte van De Heinis omdat de volgende boerderij van de familie Gevers later gesloopt werd voor de rondweg A2. De familie Harrie en Sien van Lijssel verhuisden samen met hun zoon Jan en dochter Doortje met man Martien Brioul en kinderen naar een Jamin-speciaalzaak in de Venstraat. Later vestigde Broer van Hoek daar zijn Bloemboetiek. Dochter Diny Brioul kwam om bij een noodlottig verkeersongeval, Gera trouwde met Chrisjan van Lokven, Jose werkte op het gemeentehuis en trouwde met Bert Timmermans, de jongste dochter was Ank.

Op Heinis 6 woonde in mijn jeugd jaren de familie Gevers. Het was één groot familiehuus, de oudjes Hannes en zijn vrouw woonden in het achterhuis. Ook zoon Piet Gevers en Kee Daamen woonden er met hun grote gezin: Pietje Junior, Cor, Frans, Toon, Fons, Marietje en Anneke. Op het grote erf stonden veel bijgebouwen. Ook hier was er altijd een praatje en een pepermuntje bij het bezorgen van de Sint Jansklokken. Vandaar liep een zandweg door de Vliertjes naar de onbewaakte overweg. Zo kwam je uit op de Vliertsesteeg, die naar Hintham liep. Als de dag van gisteren zie ik nog het nieuwe gezin van Marinus en Grada Ermers als nieuwe bewoners hun intrek nemen in het pand van Gevers.

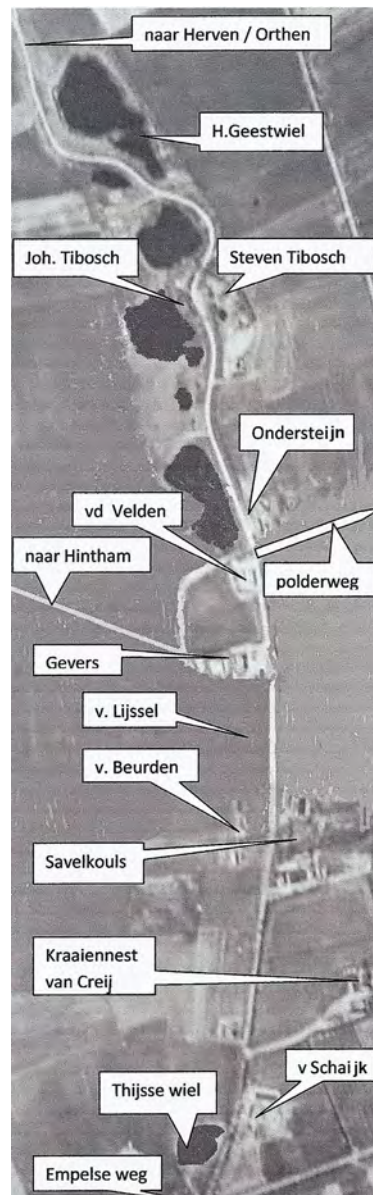
Uit het voor die tijd verre en kleinschalige Dennenburg bij Ravenstein reisden zij met paard en hoge kar, volgeladen met meubels en ander huishoudelijke spullen, naar

hun nieuwe bestemming, in een voor hen vreemde omgeving. Dat bleek ook flink wennen voor de kinderen Henk, Toon en Rien op de St. Joseph-jongensschool in het dorp.

Het was een flink eind fietsen en oei, wat waren daar veel onbekende kinderen op die, voor hun, grote school! De gewening verliep volgens mijn beleving in het begin uiterst moeizaam en niet zonder tranen. Wat een impact had destijds zo'n grote verhuizing! Hun oudere broer Frits en zus Riek waren thuis in het bedrijf en huishouden. Door direct goed contact met de burens verliep het integratieproces op D'n Hennist vrij snel en hadden bv. Nellie, Mientje en Anneke al vlug "goeien aard". Al gauw begon Marinus met zijn zonen een bedrijf in loon-en grondwerk. Zowel Frits als Henk, Toon en Rien bouwden hun bedrijf later succesvol uit in Nuland en Schijndel. Na de heroriëntatie in 1970 verhuisden Marinus en Grada naar het Bejaardenhuis De Annenborch, waar Moeke Grada op 98 jarige leeftijd overleed.

Het leven was goed geweest op het Brabantse land in Rosmalen. Op de plaats van hun boerderij verrees een immens bouwwerk, de Poort van Brabant.

Naast de familie Gevers en later Ermers woonde het gezin van Meintje en Driek van de Velden. Bij de bouw van de Hedelse Brug kwam zoon Jan door een tragisch ongeval om het leven. De andere huisgenoten waren de onge-



trouwde dochters Drika en Janske. Zij waren energiek aan het werk, zowel in de huishouding als ook maakte Janske modieuze kleding voor vele Rosmalense mensen. Na de verkoop van hun huis aan Theo en Riek van der Doelen verhuisden ook zij naar het dorp en woonden op de plaats waar later Piet Hoefs een slagerij opstartte.

Het derde gedeelte van de Heinis

Na de heroriëntatie komt de boerderij van Harrie en Cato Ondersteijn het eerst in beeld. Daar woonden destijds ook hun kinderen Annie, Piet en Mariet. Annie trouwde met Piet Hellings uit Schijndel, Piet met Sjaan Verstegen uit Nuland en onderwijzeres Mariet trof haar Nulandse man Piet van Santvoort, de gemeentesecretaris van Geffen. Piet verhuisde eveneens in de 70er jaren van De Heinis naar de Empelseweg en bouwde daar een varkensbedrijf met ook een vestiging aan de Kerkdijk in Nuland. Piet overleed onverwacht op de jonge leeftijd van 48 jaar. Zijn vrouw Sjaan werd het leed niet bespaard. Eerst overleed haar dochter Miriam, en recent in 2017 moest zij binnen een week afscheid nemen van haar dochter Lian en haar zoon Eric als gevolg van een fatale ongeneeslijke spierziekte.

Op weg naar het mooiste gedeelte van d'n Hennist

Tegenover de familie Ondersteijn, die oorspronkelijk uit Den Dungen kwam, was de viswieler van De Vrolijke Visers, die nu al meer dan 50 jaar daar hun hobby uitoefenen. Er volgen daarachter nog enkele kleinere wielen. Rechts van de dijk bouwde Tiny, de oudste zoon van Steven Ti-

bosch, zijn huis. De vrouw van Tiny, Gerda Moonen uit Nieuwkuijk, is veel te jong overleden. Dan komt de boerderij van Johan Tibosch in beeld. Johan en Bertha Keetelaars van de Hervensedijk hadden weliswaar geen kinderen, maar waren trouwe supporters van de jeugd als zij hun geliefde sport en spel beoefenden. Dat was vooral voetbal in de zomer en als in de winter de wielen waren dichtgevroren, schaatsen. Als Johan en Bertha niet thuis waren gebruikte de voetbaljeugd van D'n Hennist de schuurdeur als doel. De moddersporen van de bal moesten wel tijdig worden gewist.

De laatste boerderij op de Heinis: De Noordpool

De laatste boerderij van het dijktraject naar Orthen werd bewoond door het gezin van Steven Tibosch en Dora van Abelen uit Boxtel. Vader Martinus Tibosch maakte een verhoogde bouwplaats voor zijn te bouwen boerderij door eigenhandig in een tijdsbestek van drie jaar met paard en kiepkar zand aan te rijden. De woning kon in 1906 worden betrokken. Later kwam daar Steven met zijn gezin te wonen met zijn vijf jongens en twee meisjes. Dat grote gezin was van groot belang voor de sportieve groei en bloei van D'n Hennist. De kinderen Tibosch, Tiny, Ad(Broer), Jo, Piet, André en Riet en Thea hadden vele vriendschapsbanden met de jeugd uit het dorp, die daar graag kwamen spelen. Iedereen voelde zich thuis bij de gastvrije familie: Het was een jeugdhangplek in positieve zin !

Ad, overleden in oktober 2009, was gehuwd met Annie van Mierlo uit Nieuwkuijk, Jo vond zijn geliefde Annie in



Harrie en Cato Ondersteijn



Steven bij zijn domein "de Noordpool"

Schijndel. Piet en de tweeling André en Riet bleven vrijgezel en wonen nog steeds in het ouderlijk (voor)huis. Jo en Annie wonen in het achterhuis. Thea trouwde met Rien Vorstenbosch.

Oud-wethouder Steven Tibosch heeft in de naoorlogse periode een belangrijke stempel gedrukt op de ontwikkeling van de agrarische gemeenschap in Rosmalen. Via de groepering van de Boerenbond kwam hij in 1949 in de gemeenteraad van Rosmalen en bleef onafgebroken wethouder tot 1970 en raadslid tot 1974.

De belangrijkste verbetering vond Steven de overbrugging van de kloof tussen boeren, arbeiders en middenstand. In de vijftiger jaren had Steven zitting in de plaatselijke commissie van de ruilverkaveling, die een voorname rol ging spelen bij de heroriëntatie van de landbouwgronden.

Steven was ook een kleurrijke figuur in het Rosmalense gemeenschapsleven. Als geen ander had hij zijn hart verpand aan dit prachtige gebied rond D'n Hennist en hij vertelde ook graag aan de schooljeugd over de historie van deze bijzondere plek. Zijn verhaal begon hij altijd met de volgende introductie:

**De Romeinen
die kwamen
De eeuwen die gingen
Maar de Heinisdijk bleef
Met zijn wielen
als herinneringen**



Op de boom bij het huis van de familie Tibosch hangt nog steeds dit tekstbord met de volgende woorden: bedacht en opgeschreven door Steven Tibosch

Al in 1975 werd dit prachtige stukje Oud-Rosmalen overgedragen aan 's-Hertogenbosch in het kader van de toenmalige, eerste gemeentelijke herindeling. De Heinisdijk was toen al wegge-

graven voor de doorsteek van de rondweg A2, net voorbij de boerderij van Herman Savelkouls.

Steven voorkwam destijds de annexatie van Hintham door zijn eigen woonomgeving op te offeren. Ook al woonde hij en zijn gezin daardoor in Den Bosch, zijn hart bleef in Rosmalen.

Zijn prachtige declamatie over de polder in de Rosmalense revue van 1982 sprak tot de verbeelding en kan nimmer worden uitgewist. Steven overleed plotseling op 78 jarige leeftijd op De Heinis 6 mei 1984.

Het Rosmalense revuegezelschap signaleerde en ageerde tegen de grote veranderingen van De Heinis met een emotioneel gezongen lied door Rien van der Sterren, dat klonk als een onomkeerbaar protest tegen deze veranderingen. *Onze prachtige polder gaat nu voor altijd verloren* met tekst Toon van Balkum.

ONZE PRACHTIGE POLDER GAAT NU VOOR ALTIJD VERLOREN

Refrein:
*Onze prachtige polder gaat nu voor altijd verloren
Er groeit geen gras meer, geen mais of geen koren
Het is verleden tijd, te laat kwam weer de spijt
Het is voorgoed voorbij, het is voorbij.*

1e couplet
*Als jongen heb ik er gelopen, ik weet nog precies hoe 't was
Ik zie nog de kolken en sloten, ik zie nog het malsgroene gras
Ik hoor nog de roep van de vogels, met duizenden soms tegelijk
Ze zijn nu voor altijd verstoten, van Maaskant tot hier aan den dijk.*

Refrein

2e couplet
*Nog zie ik het wuivende koren, de rogge, de haver, de gerst
Waarom ging dit alles verloren, den boer die zijn akkers bemest?
Ik ruik nog 't gras na 't hooien, ik proef nog de stilte van toen
Verdwenen is nu al dat mooie, hoe hebben ze dat kunnen doen.*

Refrein

Lied over de polder van Rien van der Sterren



Steven in het Rosmalens revuegezelschap 1982

DECLAMATIE OVER DE POLDER

van en door: Steven Tibosch

Dees is Rosmolle, zegt deze man
En ik zal het vur U vertalen als ik het kan
Ja dees is Rosmolle, met zonne klei en z'n zand
Rechtstreeks gekregen uit Gods hand

Dees is Rosmolle met z'n twee gezichten
't Zand is Brabants, de klei lijkt Fries
Mar 't is wel 't durp, dè gullie en ik verkies
't Is allemaol begonnen met dieje dijk
Die keerde vruger 't water met dè gele slijk
Ja, want 't water van de bergen stortte zich over Nederland
Z'n vruchtbaar slib bedekte 't veen en ook 't laag gelegen zand
Alzo ontstond door de eeuwen heen ons vruchtbaar Nederland

Mar dè uitgestrekte polderland, zo vruchtbaar en zo groen
Dè is nie altijd zo geweest, nee water was 't toen
Mar heel iets anders was 't met dè zand
Dè is gemoedelijk en dè lag hoog
Daar hebben wij eeuwen, eeuwen lang gewoond
Gezond mager, maar hoog en droog

Dè zand dè heeft dur de eeuwen heen ons durpsaanzicht bepaald
Dè wordt ons dur Toontjes Brabants-lied heel duidelijk vertaald
Mar dees eeuwig mooi vergezicht vanuit de polder op ons
durp gericht, dè meugen wij niet schenden
Als wij dè doen, dan betekent dè ons definitieve einde
Dé altijd grune polderland, dur 't water ons gegeven is
met al 't andere in ons durp zo intensief verweven
Nee in zo'n land daar past geen kraon, wij hebben toch al
genoeg tekeer gegaan
Want dan zegt iedereen ajakkus
Ook 't spreekwoord zegt: "Wie z'n gezicht schendt, schendt
z'n bakkus".

Nee minsen, dit is 't neusje van de zalm, bewaar dè goed
en makt alarm

Declamatie over de polder door Steven
tijdens de Revue op 19,20,26,27 maart 1982

Ik wil mijn artikel over de Heinis eindigen met de volgende tekst uit het "Rosmolles" volkslied:

In ons mooi durpke stond mijn wieg toen ik ter wereld kwam; Ik heb er heel veul goeds gekend en durrum houw ik ervan!!

Dank aan Jo Versteijnen voor de opmaak van dit artikel en het plaatsen van de bijpassende foto's.



Het muziek- en cabaretgezelschap “Levensvreugd”

Deel 2

Henk de Werd

Deel 1 in deze serie eindigde ik met de zesde revue van “Levensvreugd”, die in 1957 gespeeld werd in het aloude “Bondslokaal”. We gaan verder met de historie.

Voor de gemeente bracht “Levensvreugd” op 5 oktober 1957 nog een cabaretavond in restaurant Metropole aan de Orthenseweg 60 te Den Bosch.



Rosmalen collectie Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.



Affiche “Doôr gaot ie wir!” Rosmalen collectie: Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch. (Erfgoed 's-Hertogenbosch).

In januari 1958 speelde Levensvreugd met veel succes haar zevende revue getiteld: “Doôr gaot ie wir”! Opnieuw moest gebruik gemaakt worden van het K.A.B.-gebouw. De entree was inmiddels f 1,25 geworden, waarbij de belasting was inbegrepen.

Voor het eerst deed ook een speciale gast mee: De balletgroep “Rosalie Cordang”. Het dankbare Rosmalense publiek kon ook nu weer niet genoeg krijgen van dit optreden. Henk van Hassel had de algehele leiding, Theo van Nuland de muzikale leiding en Jo van Hoof voerde de regie. Uitverkochte zalen dus en lovende kritieken in de krant.

“Voor het eerst trad nu ook Rosalie Cordang met haar pas enige maanden in Rosmalen gevestigde balletschool op. Zowel de “Bloemendans” door de kleintjes als de “Chinese dans” door de groten toonden wat er in zo’n korte tijd kan worden gepresteerd. Ook het solistisch optreden van mej. Cordang tijdens de keurig verzorgde “Weense scène” werd bijzonder gewaardeerd en beloofde ook veel voor de toekomst. Natuurlijk werd ook nu weer de “Dorpspolitiek” niet vergeten en wist “de zweetploeg” op aangename wijze te prijzen en te hekelen, met tot slot het aardige lied van Rosmalen, door regisseur Jo van Hoof op zeer verdienstelijke wijze gebracht.”

“Levensvreugd” en ’t Rusmolles volkslied: M’n eigen dÛrpke

Voor het eerst maakt de krant hier gewag van ons Rosmalens volkslied, gecomponeerd door Antoon van Balkum, die ook tekende voor de tekst. Mogen we daaruit concluderen, dat het lied in 1957 werd geschreven, om in januari 1958 uitgevoerd te kunnen worden??

Wanneer in 1995 het “volkslied” van Heerewaarden op de TV te horen is, “Dès Herrewaore waor ik van hou”, op dezelfde melodie als het Rosmalense volkslied, verklaart Thea van Balkum, de weduwe van Toon, dat haar man het ongeveer 35 jaar geleden gemaakt heeft. Dat zou dan rond 1960 moeten zijn. (Brabants Dagblad 7-2-1995) Dit wettigt mijn conclusie, dat ons Rosmalens volkslied van 1957/1958 is.

Diezelfde krant gaat uitgebreid in op de mogelijke verklaring van twee dezelfde volksliederen. Toon van Balkum zou zijn Rosmalense lied voor één carnavalsviering hebben uitgeleend aan Heerewaarden. Ik ga daar hier niet verder op in, omdat het in dit artikel niet relevant is.

In 1963 zegt wethouder Tibosch een subsidie van f 150,- toe en een renteloos voorschot van f 350,- voor het uitbrengen van een plaatje met de Rosmalense liedjes: “t Is weer Rosmalense kermis” en “M’n eigen durpke”. (Br. Dagbl. 27-6-1963. Knipselarchief Henk de Werd). Voor het uitbrengen van dit grammofoonplaatje was een bedrag van f 1000,- gemoeid. Het is me niet duidelijk of dit plaatje daadwerkelijk op de markt is gebracht.



*Brabants Dagblad 27 juni 1963.
Rosmalen collectie Henk de Werd.*

In mijn Rosmalen collectie (Stadsarchief 's-Hertogenbosch) zit nog een band uit 1965, opgenomen met een bandrecorder bij het optreden van de “Bietenbouwers” of “Boertjes van Buten” met Gait-Jan Kruutmoes in De Kentering. Tijdens deze uitzending zong Jo van Hoof ons volkslied. Hij werd uiteraard door bovengenoemd orkest begeleid. Ook luisteraars in de zaal laten duidelijk horen, dat ze het lied kennen. Jo steekt hier ook de draak met de nieuwe Boerenleenbank in het centrum van Rosmalen. Volgens Jo was het daar vaak erg druk. Kruutmoes:



*Ansichtkaart van de Dorpsstraat, jaren 60 van de vorige eeuw, met de nieuwe Boerenleenbank.
Rosmalen collectie: Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.*

“Ammel brengen?” Jo van Hoof: “Nééj, ammel hoale.” In 1969 werd het Rosmalens volkslied uitgebracht door “Telstar” uit Budel. Zanger Jo van Hoof werd daarbij begeleid door het mannen-sextet “Dubbel-Zes”. De instrumentale begeleiding geschiedde door de hofkapel. Aan de achterkant van de single kon men “Ons Brabant” beluisteren. Realisering kon tot stand komen dank zij de medewerking van het gemeentebestuur van Rosmalen.

(Brabants Dagblad 29-05-1969. Knipselarchief, Rosmalen collectie: Henk de Werd in het Stadsarchief 's-Hertogenbosch,). Dit plaatje heb ik een plaats gegeven in mijn Rosmalen-collectie in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.



**Rosmalens volkslied
op grammofoonplaat**

ROSMALEN, 29 mei. — Vorige week is het „Rosmalens Volkslied“ in studio „Telstar“ te Budel op de grammofoonplaat vastgelegd. Het lied, waarvan de heer A. van Balkum uit Rosmalen componist en tekstdichter is wordt gezongen door de heer Jo van Hoof en begeleid door het mannen-sextet „Dubbel-Zes“. De instrumentale begeleiding geschiedde door de Hofkapel. Aan de achterzijde van de single is opgenomen het lied „Ons Brabant“. Er wordt naar gestreefd om de plaat de eerste week van juni in omloop te brengen. Realisering van de al lang bestaande plannen is nu tot stand gekomen, mede dank zij de medewerking van gemeentebestuur en

„M'n eigen dörpke“

**Rosmalen's
volkslied
op de plaat**

ROSMALEN, 25 juli. — In een eerste oplage van 500 exemplaren is onlangs de single „Rosmalen op de plaat“ verschenen met aan de ene kant het Rosmalens volkslied „M'n eigen dörpke“ en aan de keerzijde „Ons Brabant“. Tekst en muziek van beide liedjes zijn van de Rosmalenaar Toon van Balkum. „M'n eigen dörpke“ wordt gezongen door de Rosmalense amateur-cabarettier Jo van Hoof met begeleiding van Rosmalen's hofkapel en het Trio Plas. Het refrein wordt meergezongen door het Mannenkoor „Dubbel Zes“. De lofzang op „Ons Brabant“ wordt gezongen door „Dubbel Zes“ (zonder leiding van mevrouw Kooorneef) met begeleiding van de Rosmalense hofkapel.

Rosmalen is aldus door Rosmalenaren zelf op de plaat gezet. In „M'n eigen dörpke“ wordt van Rosmalen gezegd, dat het weliswaar maar een „boerenplaat“ is, maar de mooiste plaats, waar onenigheid onbeseft heeft te zijn. („Was het maar waar“, relateert „Dubbel Zes“ in het refrein overigens) en waar kermis, dansen en plezier hoog genoteerd staan. Kortom, de Rosmalenaar wil in Rosmalen zijn, of het nu op Bruggen, in de Krommenhoek, op Kalkenbosch of in 't Ven is. Een eenvoudige melodie maakt van „M'n eigen dörpke“ in Rosmalen vast wel een zinnelijke meezinger. In „Ons Brabant“ wordt de lufftoppet gestolen op de Brabantse hel met z'n heerlijke geur, de Brabantse bossen, velden en dreeven en het polderland. Met de Brabantse lucht in „ij bent-mijn-geluk“ een fantastisch schilderstuk.

Het gemeentebestuur heeft deze week exemplaren van „Rosmalen op de plaat“ aangeboden aan de ziekenhuizen en verpleeginrichtingen in Rosmalen en Den Bosch met het verzoek het plaatje van tijd tot tijd en vergezeld van de hoes wisselen voor een sponzig heerstel, te draaien toe behoeve van de Rosmalense patienten. Een aardige geste.

*Brabants Dagblad van 29 mei en 25 juli 1969.
Knipselarchief Henk de Werd, Stadsarchief
's-Hertogenbosch. Erfgoed 's-Hertogenbosch.*

In 1980 komt de LP “Dees is Rosmolle” uit, waarop ook “M'n eigen Dürpke” te beluisteren is.

De stichting “Ons Cultureel Erfgoed” presenteerde in 1994 de cd “Ons Rosmalen”, waaronder ons volkslied. In 1995 kwam in het kader van de herindeling andermaal een cd met “ons eigen dörpke” uit. In 1998 werd Rosmalen verrast met de cd “Ut is Rosmalen waar ik van house”.

Terug naar “Levensvreugd” nu

In 1958 nam Levensvreugd afscheid van Henk van Hassel, i.v.m. diens emigratie naar Canada. “Zaterdag hield het muziek-en cabaretgezelschap “Levensvreugd” een af-

scheidsvond van zijn lid en oud-voorzitter de heer H. van Hassel, die op 7 augustus naar Canada emigreert. De nieuwe voorzitter, de heer A. van Balkum, memoreerde in zijn toespraak nog eens het vele verdienstelijke werk, dat het scheidende lid voor de vereniging heeft gedaan. Daarom werd hij dan ook benoemd tot erelid van “Levensvreugd” en werd hem een oorkonde aangeboden. Ook Mevrouw van Hassel werd in de hulde betrokken en kreeg een tuil bloemen. Na een hartelijk dankwoord van het scheidende lid werd de verdere avond in een gezellig samenzijn met muziek en voordracht doorgebracht.”

“Canadees” Henk van Hassel vergat, ver weg, zijn dorpje Rosmalen niet. Zijn broer Jan van Hassel, fietsenmaker, zorgde er voor, dat fotoboeken en alle boeken over de historie van Rosmalen ook richting Canada gingen. Dat leidde er toe, dat Henk, met zijn gezin op vakantie in Nederland, met veel knipsels op zak op bezoek ging bij Henk de Werd, wonende te Hintham. We hebben destijds, gezeten op ons terras op 't adres Hintham 127, uren gezellig gekletst over “Rusmolle vruuger”. Ik keek verbaasd op toen ik in 2008 een e-mail kreeg van Jan van Hassel. Mijn eerste reactie was: “Hoe komt Jan toch aan mijn e-mail-adres.”

Het was echter schrikken geblazen toen ik las, dat zijn broer Henk was overleden op 25 februari 2008 in Toronto. Hij nodigde mij tevens uit voor een gedenkdienst in onze Lambertuskerk. In de Rosbode van 14 maart 2008 schreef Driek van Grètte: Henk van Hassel: Kannedees mi 'n gróót Rusmolles hart.



*De Rosbode 14 maart 2008.
Rosmalen collectie: Henk de Werd.*

Henk van Hassel: Kannedees mi 'n gróót Rusmolles hart

Unnen iemeel van Jan van Hassel.... Doar kiek ik toch wél van op. "Hoe kúnt dieje mins ón men adrès èn wè is t'r ón de haand dèt ie men op dees m'nier p'rbeert te bereike", spult 'r meej dur menne kop. Mar ès ik dan begin te léze, skrik ik lèlijk en wor d'r stíl af. Ik kan 't íkes nie vatte, ben bang dèk 't nie goed gezien heb èn léés umdúrrum d'n iemeel nog 's èn nog 's. 't Stut 'r ècht. Ik kan nie um 't feit hene, dè Henk van Hassel, Janne oudste bruur, van ons is hene gegoan nò 'n zwoar ziekbéd.

Henk van Hassel, hij waar d'r inne van bèkker M'rienus van Hassel, die getrouwd waar mi Truus de Loaf. Inne van de veul, want 't waar in de ted van de gróte haushouwes. Zus, Henk, Tiny, Sjaak, Jan, Willemien, Riny. Ik ken ze stuk vur stuk. Ammel èchte Rusmollese, van ne goeien tuk èn héeł aktief in 't v'reinigingsleve van ons durp van vrugter. Toen Henk op de wirrel gezet wier telde Rusmolle nog mar 'n goel acht duuzend inwónders, sprake de miste minse nog Rusmolles plat, gonge de klèn jong nor de bewaarskroel tegenover 't kloóster 'Van Meusen', dlinne de durkske nor de durkskeskool van de zusters van Skendel èn de jonges nor de nèt jongesskool van mister Ceele. Alle drie die skole zen al lang van de Rusmollese bojem v'rdwene.

In Henke jonge ted waar ons kikkerlând nog ólling versúld. Rusmolle waar èén èn al kathelieke zuil. Kathelieke skole, kathelieke v'reiniginge, kathelieke arbèijers-èn mid-



Driek van Grette

delstandersbónde, kathelieke organisaties vur de boere, de kathelieke radio, de KVP en gò zo mar deur. D'r waar toendertel niks mis mi, want ze hen glijk op hulliej m'nier goei wèrk gedoan vur de skoling èn de immesopaasie van de kathelieke. Ok in Rusmolle. D'r waar vur Henke in de opzichte dus wènnig keus. Hij is 'r zeker nie slechter af geworwe.

Henk wier lid van de Rusmollese zangv'reiniging Oefening & Vermaak, krek ès z'n oudste zusters, vanweges z'n merakels goei stem èn, umdèt ie ok unne goeie kop van lere ha, han z'm ok héeł gere ès. de zangv'reiniging 'n 'neelstuk opvoerde: 't Smeulend vuur. Leontientje. In 1957 spulde ie nog mee in 't stuk 'd'n gebochelde', same mi hulliej zus, hulliej Tiny, Adri van Haske Meurs, Piet van Gròt de Weerd èn Wilbe Merks. Ik von doar nog 'n skón óuw foto van trug.

De Rusmollese KAJ ha 'n èige afdeling vur de jeugd, de KAJ. Ok hier waar Henke was inkomend van de p'riet, krek ès veul ander Rusmollese jonges, die-tie praktísch ammel kende van de lagere skool. Die jonges ware op alle fronte bezig. Ze zúrgde vur sunterdlossakties, wòr ze zèlf spulgoed vur makte, organiseerde alderhande lézinge um wè wèzer af te worre, gonge 's swig vur 'n reiseje èn makte same muziek. Zo ontston 't urste Rusmollese bènje 'de Roamba's', de alkorting vur Rusmollese Amateurs bènt. Henk spulde doar ok in meej mi z'n gifaar, krek ès Toontje van Balkum, Jo van Hooft, Harrie de

Herinnering aan 'de gebochelde'. V.l.n.r.: Zus van Hassel, Henk van Hassel, Tiny van Hassel en Willie Merks. (Collectie: Henk de Werd)

Roamba's van de KAJ-afdeling Rosmalen Links boven: Henk van Hassel. (Collectie Henk de Werd)

List, Frans Hoed èn nuum mar ammel op. 't Wier d'n ónloop nor 'Levensvreggd', 't Rusmollese muziek-èn kabboretgezelskap, wòr de óuwe Rusmollese minse nou nog dik over proate. Mien de Wouw, Theo van Blortje de Kees, Jo van Hooft, Frans van Toon Hoed, Toon van Balkum, Pieter Plas, Johannes d'n Beer, Joke van Driekske Vliot uit d'n Krommenhoek, Lies Plas, Henk van Hassel... Te veul um ammel op te noerne. Ik zie ze zo nog glijk vur me ès ze 'n óitvoering gave in 't óuwe bondsgebuud op de spulplòts van de menseskool. 't Waar geniete vur mèer ès hondert p'cent. De zèet óge van de roek naemde oppe de kabboret-èn krek-ònde, ok algedampd in de zool! Hoewèl z'n hart èén èn al Rusmolle waar immigreerde ie in de jorre vijftig toch nor Kanneda. Hij naam al zen skón herinneringe meej, v'rgaat Rusmolle nie èn ès de mister van d'n bèkker wir 's 'n Rusmolles boek op de mèrt gebrocht ha, zúrgde Jan d'rur dèt 'r ok 'n exemplaar nor Kanneda gong. Dè waar dan geniete vur 'm, mi soms wè tróntjes in z'n óge ès ie zen óuw-Rusmolle zaag en de óuwe Rusmollese minse. Op zo'n moment duu "wijt van haus" héeł zeer.



Zó'n vijftien joar geleje krieg ik zo mar 'n lilefontje van 'm. Nee, nie vanút Kanneda. Hij waar op v'kantje in Rusmolle en wò gere 'n pèkke mi men buurte over ons óuw durp. Lèkker in de zon, op 't terras achter ons haus in Hinthum, wòr wèllie toen nog wóndde, hen we same veul herinneringe opgehoald. Hij kos buurte ès ginnen andere. Ik zaag, dèt hum goed din. Same proate over Rusmolle, ons durpke, wor-ie, hillemlò èn d'n andere kant van dè groot wóttèr n'tuurlijk wèl 's heimwee nor ha, wè ginneskaand is, umdè ne mins nou immel zó in bekare stíkt. 't Viel me op dèt ie 't Rusmolles nog merakels goed proate, al hurde ik hier en doar wèl 's 'n Engels klenske. We hen d'r bèij af genote. Henk spulde me nog enkele gegèwes toe, zodèk

Levensvreggd Rosmalen. Bovenste rij, tweede van rechts: Henk van Hassel. (Collectie: Henk de Werd)

't Haushouwe van M'rienus èn Truus van Hassel (Collectie: Henk de Werd)

de ólling geskiedenis van zen "Levensvreggd" èn 't p'prier kos toev'rdwene. 't Stu nou glijk in de kompjooter. Dankzè 'Henke is dees stukske historie van Rusmolle vur nou èn vur lóttèr in ieder geval bewoerd gebleve.

Henk van Hassel, de Kannedees mi 'n gróót Rusmolles hart, is nie mer. Hij hi z'n leste rustplòts wijt weg van Rusmolle gekrege. Wèllie v'rgete 'm nie, um de invoudige reeje, dèt ie geskiedenis geskreve hi in Rusmolle. In v'rskiejende Rusmollese boeke kunne we hum gelukkig nog trugzien. Ik ben d'r van overtuigd, dèt ie hierbove al lang wir meziek zit te makte mi al die Rusmollese van vrugter van "O & V" èn "Levensvreggd", tot grote skik van ons óuwvlug, ons grutvódders èn grutmoeders. Dè gif hier toch wè tróóst. Tróntjes hier beneje. Vregde in d'n himmel. 't V'rzaacht de pen. Henk van Hassel... Hij is pas ècht dood, ès wèllie hier in Rusmolle 't noit nie mer over hum hebbe. Dè zie ik nog nie gebeure.

Driek van Grette.



Jan van Hassel: “Nee, nie op zun Rasmollens, dè krèg ik nie vur mekaar. Althans niet om duidelijk over te brengen wat mij door mijn broers en zusters is opgedragen. Dat is op de eerste plaats heel veel dank voor de publiciteit in het rasechte Rosmalens. Jij hebt haarfijn aangevoeld hoeveel ons dÛrpke al die tijd voor onze Henk is blijven betekenen. Wij denken dat de heimwee vooral in het begin, toen hij nog geen kinderen en kleinkinderen had, heel groot is geweest. En op de tweede plaats jouw bezoek aan de herdenkingsdienst is door ons allen bijzonder gewaardeerd.... De reacties zijn talrijk. Men vindt het prachtig en wij zijn blij en trots dat wij dit allemaal, mede dank zij jouw medewerking, hebben kunnen doen om onze Henk een waardig afscheid te geven. Het geeft ons een goed gevoel.....”
Henk van Hassel, aan wie ik dit stuk Rosmalense historie mede heb opgedragen, is op deze manier nog eens in het zonnetje gezet.

De zuivere huis-aan-huis-collecte over 48 weken..... f 24.180,-
De giften van particulieren, tot nu toe..... f 4.963,-
De giften in geld van verenigingen..... f 1.141,-
De opbrengst van acties van het comité (tot nu)..... f 2.495,-
Totaal op heden: f 32.779,-

Parochianen èn collectanten voor alle giften, groot en klein, en alle inspanningen, in welke vorm ook, onze hartelijke dank. De grootte som drukt overduidelijk uit uw dankbaarheid bij dat Zilveren Priesterfeest en uw vurig verlangen naar een eigen Parochiehuis. Moge U allen, over het laatste, spoedig definitieve mededelingen vernemen.”

“Levensvreugd” was dolenthousiast. Het gezelschap was er van overtuigd, dat ze voor de laatste keer zouden spe-



*Grieve not, nor speak of me with tears
but laugh and talk of me as though
I were beside you. I loved you so,
't was heaven here with you.*

*Treur niet en spreek niet over mij in
tranen, maar lach en praat over mij
alsof ik hier naast je sta. Ik hield zo
veel van jou, 't was hier de hemel met jou.*

Bidprentjes collectie van Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.

In 1959 vierde pastoor Janssens zijn zilveren priesterfeest te Rosmalen. Ik heb daarover reeds geschreven in deel 1. P. Janssens, in 1956 in Rosmalen benoemd, had zich in korte tijd zeer geliefd weten te maken.

“Parochianen van St. Lambertus, nog even en onze Parochieherder viert in ons midden zijn eerste feest, het 25-jarig Priesterfeest. De grote aanloop van het comité tot dit feest is zo goed als voorbij. Het resultaat is groots en menigeen zal het ons benijden:

len in “het Bondsgebouw”, nu de plannen voor een nieuw parochiehuis realiteit zouden gaan worden. “We gaon van ‘t ouw noar ‘t nèj” luidde dan ook de titel van hun nieuwe revue.

De plannen voor dat nieuwe parochiehuis vloten, door toedoen van het gemeentebestuur van Rosmalen, niet. Op het gemeentehuis zagen ze een parochiehuis niet zitten. Hun gedachten gingen uit naar een grootser gemeenschapshuis met een film- en theaterzaal. Dat resulteerde in de bouw van “De Kentering”, die echter pas in december

1964 werd geopend. Ik kom daar verderop nog op terug.

Voor "Levensvreugd" was dat lange wachten een grote tegenvaller. Het gezelschap was bang dat van uitstel afstel zou komen en ook de inwoners van Rosmalen begonnen te twijfelen.

In 1960 probeerde "Levensvreugd" met "Laot oewe kop nie hange" de Rosmalenaren wat op te monteren.

In 1961 was ook bij "Levensvreugd" de hoop op een nieuwe zaal tot het nulpunt gedaald. De titel van hun nieuwe

"Het ontbreken van een toneelzaal in Rosmalen is van grote invloed geweest op het feit, dat het muziek en cabaretgezelschap "Levensvreugd" zo laat in het seizoen met haar revue ten tonele komt. Nu heeft "Levensvreugd" noodgedwongen zelf een zaal moeten bouwen.

Hiervoor werd een danstent achter café Juliana opgezet, die door de leden van "Levensvreugd" is omgetoverd in een prachtige toneelzaal met podium, decors, coulissen en kleedlokaal.

In deze zaal wordt zaterdag 27 mei en zaterdag 3 juni de

1961

MUZIEK DANSEN TONEEL

Muziek- en Cabaretgezelschap **„Levensvreugd“**

Presenteert U op de zaterdagen 27 MEI en 3 JUNI a.s. in de danstent achter Café P. Steenbekkers in de Stationsstraat hun nieuwe revue

„Geleuf de ger nog aon“

Waarvan medewerken :

- HET LEVENSVREUGD ORKEST
- DE GEMEENTEWERKERS
- DE GEMEENTERAAD
- De vocalist RIEN v. d. STERREN met het DAMESKOORTJE „DE ZINGENDE STERKES“

Grime : Ad. v. d. Elzen en Wiljo v. d. Plas
Decor : Wiljo v. d. Plas.
Regie : J. v. Hoof.
Muzikale leiding : Th. v. Nuland
Algehele leiding : Toon v. Balkum.

ENTREE f 1.50 (bel. inbegrepen)

Plaatsbespreken: Op de dagen der uitvoering aan de tent van 2 tot 3 uur à f 0.10 per persoon.

AANVANG 8.00 UUR.

Op de zondagen 28 mei en 4 juni a.s. is er gelegenheid tot dansen in de zelfde tent. — Prima orkest — Aanvang 5.00 uur.

HUMOR DANSEN ZANG

Nieuws uit Rosmalen

„Levensvreugd“ brengt negende revue

ROSMALEN, 25 mei. — Het ontbreken van een toneelzaal in Rosmalen is van grote invloed geweest op het feit dat het muziek- en cabaretgezelschap „Levensvreugd“ zo laat in het seizoen met haar revue ten tonele komt. Nu heeft Levensvreugd noodgedwongen zelf een zaal moeten bouwen. Hiervoor werd een danstent achter café Juliana opgezet, die door de leden van Levensvreugd is omgetoverd in een prachtige toneelzaal met podium, decors, coulissen en kleedlokaal.

In deze zaal wordt zaterdag 27 mei en zaterdag 3 juni de negende Rosmalense revue gespeeld die getiteld is: „Geleufde g'er nog aon“. Ook aan deze titel is het ontbreken van een toneelzaal in Rosmalen „schuldig“. Vier jaar geleden zou een nieuw verenigingslokaal gebouwd worden. Een belangrijk gedeelte der kosten was reeds door de bevolking gedekt. De eerstvolgende revue droeg toen dan ook als titel „We gaan van het oud naar het nieuw“. Een jaar later bleek men met de bouw van het nieuwe verenigingslokaal nog niet verder te zijn gevorderd dan tot een dik dossier plannen, tekeningen en schietingen; terwijl de verenigingen nog steeds in het bouwvallige KAB-gebouw behuisd waren. Levensvreugd bleef echter optimistisch en de achtste revue heette dan ook „Laot uw kop niet hangen“. Ook dit seizoen bestond het verenigingslokaal slechts op papier, zodat het gezelschap genoodzaakt was de revue uit te stellen tot de zomermaanden, om dan zelf voor een geschikte behuizing te zorgen. Het optimisme van een jaar geleden had nu ook een gevoelige klap gekregen, zodat de revue nu heet: „Geleufde g'er nog aon“. Ondanks de zomertijd verwacht Levensvreugd ook nu weer een grote belangstelling voor zijn revue. Evenals voorgaande jaren is de algehele leiding weer in handen van de heer Van Balkom, bijgestaan door de heer Van Hooff als regisseur en de heer

Van Nuland als muzikaal leider. Op de zondagen na de uitvoering wordt de zaal gebruikt als danszaal waarbij een orkest geformeerd uit leden van Levensvreugd voor de dansmuziek zal zorgen.

BERLICUM

Prinses Irene krijgt bloemen in Berlicum

BERLICUM, 25 mei. — Tijdens haar bezoek aan Brabant zal prinses Irene op zaterdag 27 mei vanuit Den Bosch omstreeks 16.15 uur via de Provinciale weg, op weg naar Schijndel, door Berlicum rijden. Bij het gemeentehuis zal even worden stilgehouden om de prinses bloemen aan te bieden. Het glide St. Joris en de harmonie zullen ter plaatse staan opgesteld, evenals de schoolkinderen.

De schooljeugd van Middelrode zal zich opstellen in de onmiddellijke omgeving van de kerk, waar de koninklijke stoet langzaam zal rijden.

Affiche "Geleufde ger nog aon" en knipsel uit het Brabants Dagblad van 25 mei 1961. Rosmalen collectie Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch. Erfgoed 's-Hertogenbosch.

revue "Geleufde ger nog aon" sprak boekdelen. Omdat ook het oude bondsgebouw inmiddels gesloopt was, moest Levensvreugd voor deze uitvoering uitwijken naar elders. Het gezelschap had daartoe een grote danstent laten plaatsen achter café Juliana in de Stationsstraat, waar Piet en Toos Steenbakkers toen de scepter zwaaiden.

negende Rosmalense revue gespeeld, die getiteld is "Geleufde ger nog aon", aldus het Brabants Dagblad van 25 mei 1961.

Dezelfde krant vervolgt: "Ook aan deze titel is het ontbreken van een toneelzaal in Rosmalen "schuldig".

Vier jaar geleden zou een nieuw verenigingslokaal gebouwd worden. (Dit moet uiteraard zijn: twee jaar geleden! HdW) Een belangrijk gedeelte der kosten was reeds door de bevolking gedekt. De eerstvolgende revue droeg toen dan ook als titel: “We gaan van het oud naar het nieuw”. Een jaar later bleek men met de bouw van het nieuwe verenigingslokaal nog niet verder te zijn gevorderd dan tot een dik dossier plannen, tekeningen en herzieningen, terwijl de verenigingen nog steeds in het bouwvalle KAB-gebouw behuisd waren.

Levensvreugd bleef echter optimistisch en de achtste revue heette dan ook “Laat oewe kop nie hangen”. Ook dit seizoen bestond het verenigingslokaal slechts op papier, zodat het gezelschap genoodzaakt was de revue uit te stellen tot de zomermaanden, om dan zelf voor een geschikte behuizing te zorgen. Het optimisme van een jaar geleden had nu ook een gevoelige klap gekregen, zodat de revue nu heet: “Geleufde ger nog aon”. Ondanks de zomertijd verwacht ‘Levensvreugd’ ook nu weer een grote belangstelling voor zijn revue. Evenals voorgaande jaren is de algehele leiding weer in handen van de heer van Balkum, bijgestaan door de heer van Hoof als regisseur en de heer van Nuland als muzikaal leider. Op de zondagen na de uitvoering wordt de zaal gebruikt als danszaal waarbij een orkest geformeerd uit leden van “Levensvreugd” voor de dansmuziek zal zorgen.”

Ook deze revue werd een volledig succes. “Zeer veel bijval oogstte de vocalist Riny van der Sterren met zijn vertolking van het Wolgalied en tezamen met mej. Cokky Pennings in het duet “schenkt man sich Rosen in Tirol”. Deze twee solisten waren ook de hoofdfiguren in de operetteachtige slotscène Zigeunerleven, waarin het duet “Wer uns getraut” een hoogtepunt was. Zeer geslaagd was ook de persiflage op de geboorte van de tienduizendste in Rosmalen, terwijl ook de traditionele dorpspolitiek door de “gemeentewerkers” zonder dat er iemand aanstoot aan nemen kon, besproken werd.” (Brabants Dagblad 2 juni 1961. Knipselarchief: Henk de Werd)

Na dit succes van 1961 bleef het even stil, hetgeen beslist te maken had met het ontberen van een goede accommodatie. Het nieuwe parochiehuis/gemeenschapshuis liet immers langer op zich wachten dan was voorzien. Achter de schermen werd er hard gewerkt. Een stichtingsbestuur werd in het leven geroepen, omdat de plannen van een

parochiehuis definitief waren veranderd in de bouw van een gemeenschapshuis op het terrein waar eens villa “Vier Eensteens” van dokter Anderegg, later de familie Lutkie, had gestaan.

Op 25 september 1963 konden de inwoners van Rosmalen in de krant lezen: “Binnenkort zal in Rosmalen op het oude kermisterrein een begin worden gemaakt met de voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van het gemeenschapshuis. Het Rosmalense gemeenschapshuis werd ontworpen door de stedenbouwkundige W.J.J. Croonen te Den Bosch. Hoofdaannemer is de firma Pennings te Rosmalen. Met de bouw en de inrichting van het gemeenschapshuis is in totaal een bedrag gemoeid van 400.000 gulden. Men rekt erop, dat het gebouw volgend jaar in de herfst in gebruik kan worden genomen....”. Volgens de krant zou er op de begane grond o.a. een grote toneelzaal met 450 zitplaatsen komen.

In november werd de inwoners van Rosmalen per brief medegedeeld, dat de bouw-en inrichtingskosten een bedrag van f 427500,- zouden gaan bedragen. Het geld door de parochianen van Sint Lambertus bijeengebracht was uiteraard in het gebouw geïnvesteerd. “Door de verandering van de oude plannen en de nieuwe opzet van het gebouw konden de nog voorgenomen acties, die voornamelijk bestonden in uitvoering van werkzaamheden in de vrije tijd tegen kostprijs, niet meer worden gerealiseerd. Hiervoor was een bedrag ad f 20.000,- geraamd. Dit bedrag resteert nog. Hieraan heeft de stichting nog zo’n dringende behoefte”. (Huis-aan-huis-brief. Collectie Henk de Werd). De verenigingen, die van het nieuwe gemeenschapshuis gebruik zouden gaan maken, waren bereid nieuwe activiteiten te organiseren om de benodigde 20.000 gulden binnen te krijgen. Zo werd er op zondag 22 november 1964 opnieuw een huis-aan-huisactie gehouden.

In december 1964 was het dan eindelijk zover. De Kentering werd geopend. Bij die opening waren ook oud-pastoor Janssens, inmiddels werkzaam te Nijmegen, en oud-kapelaan Vogels, pastoor in Velddriel, aanwezig. ‘s Avonds was er een eerste voorstelling, waaraan het “Rosmalens Knapenkoor” o.l.v. Pieter v.d. Plas, Harmonie St. Cecilia, melodia club “De Nachtegaaltjes” o.l.v. zuster Emanuela, zangvereniging “Oefening en Vermaak” o.l.v. Ad de Vries, de Drumband van de Jeugdcentrale Hintham o.l.v. Frans

Huijsmans, de toneelvereniging “Samenleving” onder regie van P. Verstegen en uiteraard ook “Levensvreugd” deelnamen. “Levensvreugd” bracht een show en een schets o.l.v. Antoon van Balkum.

De krant schreef: “ ‘s Avonds vond in de “schouwburgzaal” voor genodigden een eerste voorstelling plaats, welke door de heren A. van Balkum, M. der Kinderen en W. Merks, in samenwerking met enige plaatselijke verenigingen was georganiseerd. Het was een gevarieerd programma, dat - over het geheel genomen - met vaart werd gebracht en waarmee de mogelijkheden van toneel en verlichting werden gedemonstreerd.

Medewerking werd verleend door de conferenciers J. van Hoof en F. Hoedemakers.....”. (Brabants Dagblad 14 december 1964. Knipselcollectie Henk de Werd)

Wordt vervolgd.

In dit derde en laatste deel besteed ik ook aandacht aan Jo van Hoof, Toon van Balkum en Frans Hoedemakers, aan wie ik eveneens deze historie van “Levensvreugd” heb opgedragen.



*Ansichtkaart uit de jaren 60 van de vorige eeuw met de pas geopende “Kentering”.
Rosmalen collectie Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.*

Voor u gehoord 63 (Stukje)

Harrie Coppens †

Est jeukt, dan krab ik zelf wel.

(Gezegd door een vrouw die geen behoefte heeft aan een relatie.)

On ‘t kalf kende niej altèd de koe.

(Gezegd van een meisje van eenvoudige komaf dat opgetut op stap gaat.)

Hij hengt alted òn de leste mem.

(Hij komt altijd op de laatste plaats.)

Dè doen we tusse de soep en de èrpel.

(Even tussendoor.)

D’n dieje zal nog wè koste van umstoote essiej stònde sterreft.

(Gezegd van iemand die erg verwaand is.)



We han ‘t zo druk, we aate gauw eefkes stònde beens.
(Zonder stoelen te gebruiken.)

Niej alle kùikes worre kiepe.

(Niet alles verloopt volgens de verwachting.)

Wie z’n bille verbrandt.....Mag blij zèn dèttiej niej andersum stond...!

Ik vouw mijn handjes samen en doe m’ m oogskes dicht
Ik hoop als ik dan amen zeg, dat m’ne gehaktbal er nog ligt.

(Bidden voor het eten.)

Van ‘n skôn toffel itte niej lang.
(Een mooie vrouw moet ook kunnen koken, van schoonheid gaat de honger niet over.)

Hij prót op afbetaoling.
(Hij stottert.)



Toponiemen en andere wetenswaardigheden van oud-Maliskamp uit de mond van wijlen Peer Smulders

Wim Veekens

Inleiding



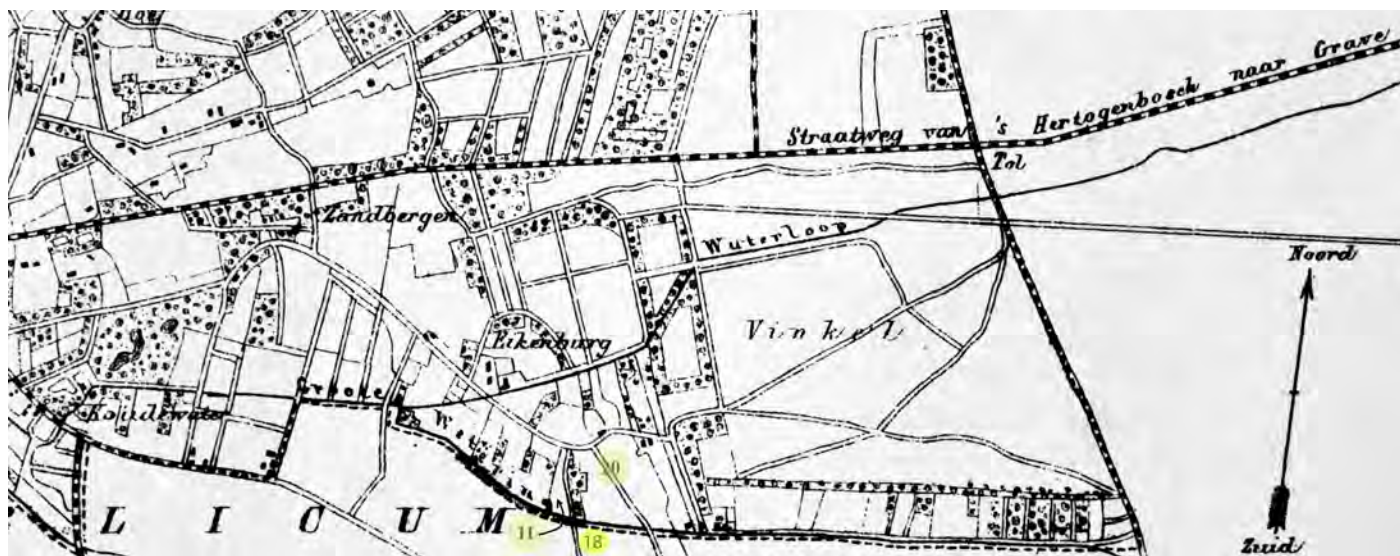
Juli vorig jaar is door een noodlottig ongeval de meest bijzondere inwoner van Maliskamp ooit op 97-jarige leeftijd om het leven gekomen: Peer Smulders. (Bij ons thuis werd Smulders altijd Peerke genoemd. Hij kwam tot vlak voor zijn dood nog regelmatig op bezoek bij mijn broer Jan en schoonzus Miep in ons ouderlijk huis aan de Peter de Gorterstraat.)

Bij mijn speurtocht naar allerlei wetenswaardigheden over

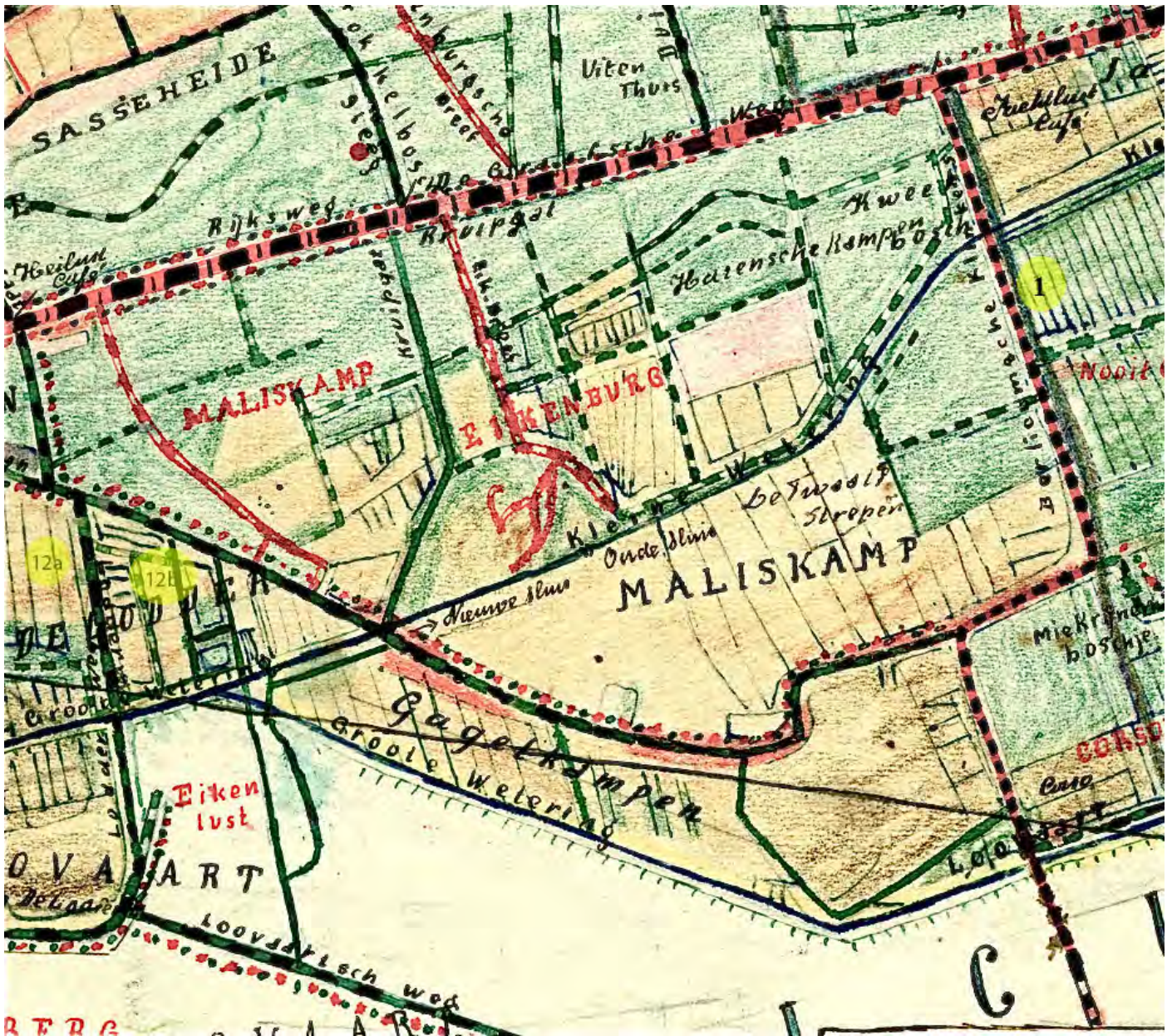
Maliskamp ben ik drie keer (samen met Jan) bij Peerke op bezoek geweest in zijn vervallen boerderij aan de Maliskampsestraat. Als agrariër - “zeg maar boer, da’s gewoner”, aldus Peerke - was hij ontzettend goed op de hoogte van zijn nabije omgeving, in het bijzonder de hem omrin-

gende landerijen. Als hij daarover sprak begon hij allerlei perceelsnamen (toponiemen) uit / d’auw malliskamp / op te noemen en te beschrijven. Daarnaast vertelde hij ook over andere dingen zoals over zandafgravingen van voor de oorlog, de boerderij van zijn ouders waarop hij heel zijn leven gewoond had en soms ook droevige gebeurtenissen. Tijdens het gesprek waren er ook momenten dat vragen van mij pas een aantal minuten later door Peerke werden beantwoord. In die tussentijd was hij helemaal afgedwaald en was het allemaal rampspoed. Zoals eerder gezegd, hebben Jan en ik drie keer Peerke thuis opgezocht, te weten in februari 2004, augustus 2005 en november 2013. Opvallend en prettig was dat Peerke in 2013 praktisch hetzelfde vertelde over namen en gebeurtenissen als negen jaar eerder in 2004. Bovendien kwam heel veel van wat hij vertelde overeen met wat de andere dertien informanten uit Maliskamp mij tussen 2002 en 2015 verteld hadden.

Vol goede herinneringen draag ik dan ook dit artikel op aan Peerke Smulders ‘een markante man uit het Brabantse Maliskamp’ (Recensie *Trouw*, vermeld op dvd *Boer Peer/ The Farmer*. Een film van Daan Jongbloed, [2017], producent Frank van Osch).



De Vaarweg (langs de Lage Hoef) (nr. 20) wordt hier duidelijk aangegeven. Links van de (St.-Jans)Steege (nr. 18) liggen de Kromstukken (nr. 11). Bron: J. Kuyper, *Gemeente Atlas van de Provincie Noordbrabant 1865*, naar officiële bronnen bewerkt, Leeuwarden – Hugo Suringar. De kaart dateert van 1867!



Aan de westkant de Lodder (nr. 12a en 12b), doorsneden door de Lange Dreef; aan de oostkant de Balkumse Klinkers (nr. 1). Bron: W. Westerlaken, Plattegrond van de gemeente Rosmalen [etc.], 1931 (1933). Aanwezig in de heemkamer van de Heemkundekring Rosmalen.

Overzicht trefwoorden

De plaats van de onderwerpen vindt u op de kaart op pagina 22.

1. Balkumse Klinkers

Dit is voor de meeste zegslieden een andere benaming voor de Veedijk die loopt vanaf de Grote Wetering tot aan de Graafsebaan (bij café Jachtlust). Wat opvalt is dat behalve Peerke meerdere informanten vertelden dat hun ou-

ders nog wisten dat de gemeente Berlicum heel lang nog het onderhoud van deze met zware klinkers belegde weg voor haar rekening heeft moeten nemen. De gemeente Rosmalen zag immers het nut niet in van de aanleg van deze verbindingweg tussen Berlicum en de Kruisstraat en de polderdorpen verderop!



De boerderij van Peer Smulders. Foto: Ignace Schretlen (februari 2018).

2. Blijkers / de blèikers /

Dit perceel lag schuin achter de vervallen boerderij van Smulders aan de Maliskampsestraat. Deze naam komt overeen met de schriftelijk overgeleverde veldnaam *Blijkersland* die nagenoeg op dezelfde plaats lag (kadastrale kaart 1832: sectie D nr. 375). Het eerste element van de naam verwijst naar de familienaam *Blijkers*.

3. Boerderij Smulders

De ligging van de boerderij van Peerkes ouders (indertijd adres wijk C 37) komt overeen met sectie D nr. 406 in 1832. De ouders van Peerke zijn in 1909 getrouwd en waren toen, net als 'Haske' van Helvoort aan de andere kant van de straat (wijk C 36), huurder van de boerderij die van de welgestelde heer Snoeck te Hintham was. Triest is Peerkes verhaal over hun boerderij die in september 1944 door oorlogshandelingen helemaal afbrandde. (Zie in verband met de boerderij van Van Helvoort: *Hoef/Lage Hoef*.)

4. Bonenstreep /de bønnestreek /, ook: / flodderbønnestreek /

Dit smal strookje land lag schuin achter Peer Smulders in westelijke richting. Met het dialectische woord / flodderbønne / worden tuinbonen bedoeld.

5. Geer

Dit van oorsprong 'afgerende' perceel, dat wil zeggen: spits toelopend akkerland, lag ten westen van sportpark Maliskamp. *Ger* betekent 'spits toelopen'. Vooral met

ploegen had je last van dit in een punt toelopend stuk land. De Geer komt voor een deel overeen met sectie D nr. 456 (1832).

6. Hoef = Lage Hoef / de lee:ge hoof / (1832: sectie D nr. 362-368).

De ligging van boerderij de Lage Hoef is op de kadastrale kaart van 1832 sectie D nr. 369. Deze boerderij is nog steeds in het bezit van familie Van Helvoort; nu woont hier Paul van Helvoort. Het terrein de Lage Hoef, gelegen tegenover Smulders' boerderij, is voor de Tweede Wereldoorlog afgegraven om met het gewonnen zand bepaalde gedeelten van Den Bosch op te hogen (zie: *Zandafgravingen*.)

7. Kamp

De ligging van de Kamp komt zowat overeen met het huidige voetbal- en hockeyveld. Dwars door de Kamp liep een houtwal. Het noordelijke stuk heette / d'n agterste kamp / (sectie D nr.486-487), het zuidelijke stuk was / d'n veurste kamp /, sectie D nr. 482-483 en 485. *Kamp* betekent zoveel als 'wei- of hooiland'.

8. Kerkdreef

Dit is de oude naam in de volksmond voor de huidige Bernadettestraat. Voor de beklinking van de straat was het niet meer dan een met gruis aangestampt pad dat aangelegd werd door de boeren achter uit de Maliskamp. Met paard en kar werd door hen het materiaal op Coudewater opgehaald. Dit deden ze op verzoek van de pastoor van de

Bernadettekerk. De gemeente Rosmalen had immers na het gereedkomen van de bouw van de kerk niet zo'n haast - mogelijk kwam dit door een minder financiële draagkracht - om de 'kerkdreef' te verharderen!

9. Koudewaterseweg

Ook voor Smulders is dit, net als voor bijna alle andere zegslieden, de aanduiding voor de Peter de Gorterstraat, de verbindingsweg tussen Maliskamp en Coudewater.

10. Kromme Morgen / de kromme mèrge / (1832: sectie D nr. 256-257)

De Kromme Morgen was voor een heel groot deel een houtbos dat ongeveer achter het gedeelte lag waar vroeger de Maliskampsestraat een knik maakte, vanaf ongeveer Van den Akker tot aan het begin van (hout)wal die zowat bij de Wambergstraat begon. Het liep dus, gezien vanuit Smulders' boerderij, in noordwestelijke richting. Gedurende een korte tijd werden hier aan het einde van de oorlog verschillende militaire voorbereidingen getroffen in verband met de bevrijding van Hintham en Den Bosch. Volgens Peerke werden hier tanks en vooral ook vlammenwerpers getest waar vlammen van wel veertig meter lang uitkwamen!

Een morgen is een oude landmaat die in deze omgeving, omgerekend naar de huidige grootte, ruim 0,8 hectare groot was.

11. Kromstukken (1832: sectie D nr. 353)

Het perceel de Kromstukken, in bezit van Van Helvoort, lag vanaf de Maliskampsestraat richting de Wetering, aan de westkant van de Sint-Janssteeg, / de stigt /, niet ver van de boerderij van Van Helvoort. De Kromstukken was ongeveer 1½ bunder groot.

12. Lodder

a. Eerste Lodder / d'n uurste lodder / (1832: sectie D nr. 260-263)

Deze Lodder ligt vóór de Wambergstraat gezien vanuit de boerderij van Peerke Smulders en komt van de / wittering / af en loopt in de richting van de huidige bebouwing aan de westkant van de Maliskampsestraat

b. Tweede Lodder / d'n twidde lodder / (1832: sectie D nr. 153-157)

Dit is de Lodder die aan de andere kant van het verlengde van de Wambergstraat ('de Lodderdreef') ligt, namelijk het stuk Lodder dat van de / wittering / af komt en naar de / koudewaterseweg / (= Peter de Gorterstraat) loopt. Een naam als *Lodder* wijst hoogstwaarschijnlijk op de slechte gesteldheid van de bodem, meestal is dit een (erg) natte, drassige bodem.

13. Nieuwland / nuwlant / (1832: sectie D nr. 413-416)

Lag ten zuiden van de Kleine Wetering, vanuit zijn boerdrij gezien achter Smulders iets meer in oostelijke richting, de Veedijk op aan. Dit perceel was 30 à 35 are. *Nieuwland* verwijst naar (relatief) nieuw, pas ontgonnen land.

14. Paardendrieske / 't peïredrieske /

Dit wekje lag/ ligt schuin, enigszins westelijk achter Smulders. Een dries is een '(kleine) weide bij het huis', hier: een kleine paardenweide bij de boerderij van Peerke.

15. Rotte Brug

Dit schamele houten brugje over de Grote Wetering lag volgens Smulders niet ver van de samenvloeiing van de Grote en Kleine Wetering, ongeveer tegenover / 't huukske /. *Het Hoekske*, officieel *Het Hoekje*, was/ is de naam van een Loofaarts gebiedje onder Berlicum dat aan de linkerkant ligt als men komend uit het Torenstraatje de Grote Wetering oversteekt. De gammele brug werd gebruikt door enkele boeren van de Loofaart die een paar / striepkes land / onder de Maliskamp hadden liggen. Zo rond 1960 moet het geweest zijn dat deze brug door een triest voorval in het nieuws kwam. Een moeder wilde met haar twee kleine kinderen zelfmoord plegen in de omgeving van de brug over de Grote Wetering aan de Veedijk. Een paar dagen na de verdrinking werd het lichaam van een van de kinderen bij de 'rotte brug' aangetroffen, vastgedreven aan een van de / posten / van de brug.

X Sint-Janssteeg Zie: Steegt

16. Spieringsstreek

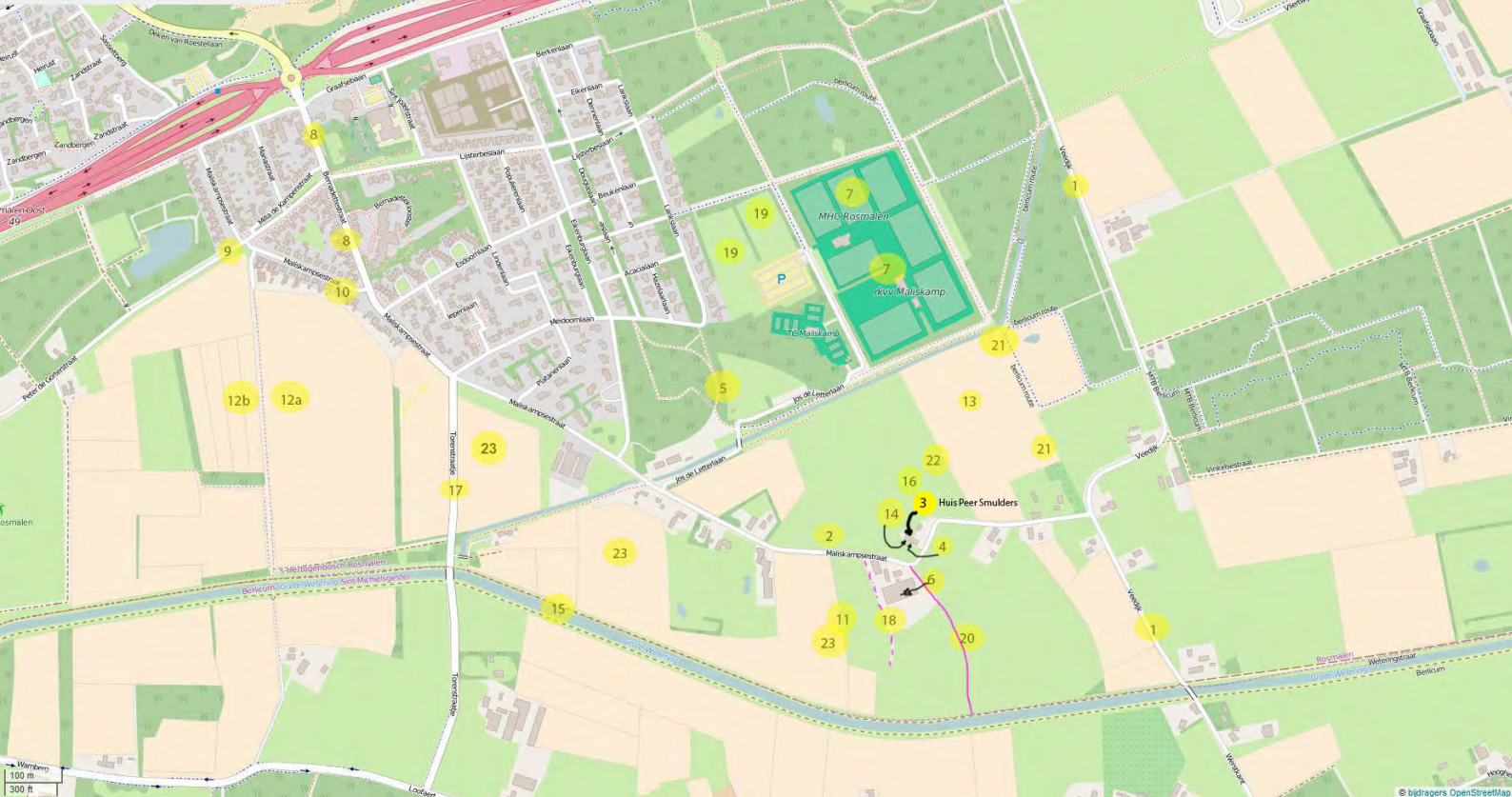
Smulders situeert dit stuk grond schuin achter zijn boerderij in de richting van de Kleine Wetering. Het eerste deel van de naam is de familienaam Spierings (die bij voorbeeld al in 1800 werd genoemd in combinatie met het perceel *Nieuwland*). (Zie ook *Nieuwland*.)

17. Steegske / 't stigske /

'Het Steegje' was voor Smulders de aanduiding voor het Torenstraatje dat ook nu nog vanaf de Maliskampsestraat naar de Grote Wetering loopt. Het woord *steeg* sluit etymologisch aan bij *stijgen*. Tegenwoordig denken we bij dit woord aan een min of meer oplopend en dikwijls doodlopend straatje in een stad. In de (micro)toponymie verwijst *steeg* meestal naar een smalle, (vrij) korte landweg tussen twee straten, een verbindingsweg(je) of zijweg(je) van een doorgaande weg.

18. Steegt /de stigt /

Dit is de verkorte vorm van de Sint-Janssteeg. De Sint-Janssteeg was vroeger een beboomde zandweg die, komend



Kaart van de plaatsen volgens de nummering in de onderwerpen

van de Maliskampsestraat en lopend langs de boerderij van Van Helvoort, de Maliskamp met de Loofaart verbond. Hier kon men vroeger soms nog met paard en wagen de Grote Wetering oversteken als deze waterloop in de zomerdag droogstond. Aan de overkant lag de Berlicumse Sint-Janssteeg (waarvan de naam is overgegaan op 'de steeg' die op Rosmalens grondgebied lag.

19. Strepen

De Strepen lagen noordelijk van de Geer op de Eikenburg. Een deel van dit strepengebied is te herleiden tot sectie D nr. 464-477 (1832). Een ander gedeelte met de naam *Strepen* lag meer westelijk over een recht pad (te herleiden tot sectie D nr. 459-463, 503-507 en 508-510). *Streep* duidt op een smal en (meestal) langgerekt perceel. Wie kaarten van Maliskamp uit het verleden bekijkt, ziet dat een groot deel van de Maliskamp uit een landschap van smalle stroken bestond.

20. Vaarweg (langs de Lage Hoef)

Er is een tijdje een / vaarweg / geweest die langs de boerderij van Van Helvoort liep (niet te verwarren met de Sint-Janssteeg die aan de andere kant van Van Helvoort lag). Een *vaarweg* is een door boeren gebruikte zandweg om naar het land te *varen*: 'rijden'. Dit zandpad is eigenlijk nog niet zo heel lang geleden verdwenen, mogelijk

pas in de jaren zeventig. Volgens Peerke werd dit zandpad hoogstwaarschijnlijk nog voor de werkverschaffing van de dertiger jaren opgeruimd en werd het later weer aangelegd door iemand die dit deed op basis van oude kaarten! Smulders weet nog dat aan het einde van dat pad een schoor, een heel eenvoudig brugje, over de Grote Wetering lag. Dit / brugske is van miserie in mekaar gestort / , aldus Smulders.

21. Vinkelveld (1832: onder meer sectie D nr. 445-447)

Binnen het land van Smulders, ongeveer 5 bunder groot, lag het Vinkelveld achter de boerderij van Grarus Heijmans aan het begin van de Maliskampsestraat als men van de Veedijk af komt. Hier lag het zogeheten Hoog Vinkelveld. Ook het tegen de Kleine Wetering gelegen Houtbos (sectie D nr. 447) viel onder het Vinkelveld; dit was wat men het Laag Vinkelveld noemde.

22. Vliegveldje

Het terrein achter de boerderij van Smulders werd oktober 1944 geëgaliseerd om als landingsplaats voor de verkeningsvliegtuigjes ('gliders') van de Engelsen te dienen die vanuit de richting Berlicum kwamen. De boomtoppen aan de zijde van Van Helvoort moesten om deze reden sterk ingekort worden om het landen te vergemakkelijken. In geval van vijandelijk gevaar hadden de vliegeniers de mogelijkheid de nabijgelegen bossen van de Eikenburg

in te vluchten. Volgens Smulders heeft het vliegveldje een maand of wat als zodanig dienst gedaan.

23. Zandafgravingen

Tegenover de boerderij van Smulders bij Van Helvoort en zo verder nog voorbij Van Pinxteren, de Kleine Wetering over, werd het zand in de crisisjaren dertig in het kader van de werkverschaffing wel een meter diep afgegraven. (Smulders omschrijft het afgraven van zand met / 't land ùtlee:ge /.) Het zand werd op karretjes van zo'n twee kubieke meter inhoud gegooid. Heel in het begin werden de kiepwagentjes op de rails door de arbeiders zelf voortgeduwd. Later trok een kleine locomotief zestien van die karretjes over de rails voort - Smulders noemt dit spoor steevast 'het klein karrekesspoor'. Het zand werd voor de ophoging van de bodem gebracht naar de omgeving van sportpark De Vliert en de Bossche wijk De Muntel/Aartshertogenlaan. Volgens hem waren de mensen die hier werkten dikwijls heel forse mannen met 'kachelpijpen van armen'! Een aantal van hen had - naar Smulders had horen zeggen - eerder al in de havens van Rotterdam

gewerkt. Na de crisistijd heeft Smulders een aantal van de bielzen van de lorries (railkarretjes) gebruikt als 'schoren', eenvoudige bruggetjes, of zoals Peerke zelf zei 'een soort overloopbalken'. Een paar van die balken lagen over de Hoefsloot in de polder waar zijn ouders weiland hadden liggen.

Besluit

Het bovenstaande is slechts een selectie uit wat Peer Smulders mij in drie interviews met veel vuur wist te vertellen over de Maliskamp. *Ge moet nog mar 's trugkomme, dan za'k oe nog meer vertellen over hoe dè't hier vruuger ammel ùtzag*, waren Peerkes laatste woorden toen ik op 19 november 2013 huiswaarts ging. Helaas heb ik hem nadien niet meer ontmoet in zijn boerderij achter in de Maliskamp. Ik heb veel van Peerke geleerd over / d'auw malliskamp /, zoals hij zijn vertrouwelijke omgeving meer dan eens omschreef. Voor zijn informatie (en verhalen) ben ik deze markante mens heel dankbaar.

Tot slot een woord van dank aan Ignace Schretlen (Maliskamp).

Gezicht op Rosmalen. Aquarel uit 1815

Michiel van Heumen



We zien Rosmalen op een aquarel uit 1815, gemaakt door een zekere P. Testas en ondergebracht in de Brabant-Collectie van de Universiteit van Tilburg. P. Testas is Mr Pieter Testas (1799-1866) of diens vader Mr Pieter Hendrik Testas (1761-1819), beiden uit Amsterdam. Laatstgenoemde was getrouwd met een dochter van de Rosmalen-

se dorpssecretaris Johan Adriaan Esser. Deze familierelatie verklaart het bestaan van een aantal vroeg 19e-eeuwse aquarellen van Rosmalen van de hand van Testas, aanwezig in de Brabant-Collectie.

Prominent in beeld de Lambertuskerk van de zuidzijde. Het kerkgebouw was toen nog in bezit van de hervormden. Op de voorgrond een boer die aan het eggen is op de zogenaamde "Kerkenakker" of "Pastorieakker", ten tijde van het vervaardigen van de aquarel, eigendom van de gemeente Rosmalen. De akker werd zo genoemd omdat ze achter de pastorie lag. Het eggen ging vooraf aan het zaaien. Vermoedelijk is al reeds gezaaid, want rechts zien we een omgekeerde zaaimand, waar enkele kippen nog een paar zaadjes oppikken. Na het zaaien werd nog een keer geëgd, waarbij het zaad met de grond werd bedekt. De eg is een bijzonder geval -niet waarheidsgetrouw?- want zover we weten was toentertijd een vierkante eg in gebruik met vijf "balken" (van wilgenhout) en drie "scheien" (van eikenhout). Aangezien de bomen volop in het groen staan en de boer een hoed met brede rand draagt, zal het misschien om het inzaaien van een zomergewas



Een recente handeg
(Wikipedia)

gaan. Goede kans dat het boekweit is! Boekweit was begin 19e eeuw na (winter)rogge het meest geteelde gewas in Rosmalen. Dit zomergewas werd pas na de IJsheiligen in mei gezaaid, nadat de grond driemaal flink was geploegd. Dat de "Kerkenakker" hoger lag en de grond lichter was, pleit er ook voor dat hier boekweit werd ingezaaid.

Het gebouw voor de kerk is het schoolhuis en onderwijzerswoning. Tegenwoordig bevindt zich hier een gedeelte van het kerkhof. In 1815 was Antonie van Hardeveldt als schoolmeester in de Kerkenhoek degene die het schoolhuis bewoonde en er les gaf. De jeugd kwam overigens alleen in de winter in groten getale naar school, 's zomers moesten de kinderen de ouders helpen met het hoeden van het vee, wieden van de haver enz. Tussen het schoolhuis en de "Kerkenakker" loopt een zandpad dat van de (tegenwoordige) Dorpsstraat –links- naar Bruggen en verder voert. Geheel links zien we nog een gebouw: bij de instelling van het kadaster in 1832 was dat een schuur, in eigendom bij de familie Esser. Ze bevond zich aan de huidige Torenstraat, schuin tegenover het huis "Hoff van Hollant" (niet op deze aquarel), dat bewoond werd door Johan Adriaan Esser en later nog door zijn zoon, de gemeentesecretaris en vervolgens notaris Nicolaas Esser Meerman.

Uit: Indie Contact Maart 1948

Rosmalense Wissewasjies.

De vorige keer hebben we jullie niet verteld, dat er weer dorpsgenoten 't vaderland hebben verlaten, n.l. Wim Kerkhof en Anny van Beek met hun kinderen. Naar we van een familielid van hen vernamen was de aankomst reusachtig. 't Huis kant en klaar gemeubileerd, de tafel bij wijze van spreken, gedekt. Ik dacht direct aan dat sprokje uit onze "Jeugd" weet je nog: "Tafeltje dek je, ezeltje strek je." Ook Nelly Schel is naar Amerika vertrokken. Voor hoe lange of korte tijd weten we niet, maar we hebben gehoord dat haar betrekking 'n bepaalde tijd openblijft. We wensen hen allen veel succes in 't verre land. Op 't Heeseind is de boerderij van H.v. Zandvoort afgebrand, 7 koeien verbrand, 2 werden gered, maar één ervan moest nog afgemaakt worden. Keesje van Uden viel bij de bouw van de nieuwe huizen in de Maliskamp van 't dak en brak zijn been. Frans v.d. Heijden in de Maliskamp kreeg een flinke klap van 'n paard, op de Bossche paardenmarkt. Binnenkort zullen J.v.d. Wassenberg en R. Verschuren uit Indie repatriëren. Wij wensen hen alvast een goede reis en behouden thuiskomst. De weg naar de Bergt zal verhard worden, vandaag was de aanbesteding. Wat zullen de Thuisfronters blij zijn die hebben daar soms rare sprongen moeten maken in 't donker. Nu we het toch daarover hebben, moet ons nog iets van 't hart n.l. dit: We hebben deze week heel Rosmalen bezocht om abonnementen op "Contact", zodoende kwamen we ook op een plaats waar beweerd werd dat het Kathol. Thuisfront een onrechtvaardig iets is: de een kreeg alles, de ander niets". Nu, jongens doen wij een beroep op jullie. Wie kan beter over de verdeling van de pakjes oordelen dan jullie. Laat eens horen, hoe of jullie opinie is omtrent het Thuisfront. Wij zorgen wel dat het Algemeen Antwoord, in het volgend Contact wordt opgenomen. Och, we weten zelf wel uit de opbrengst van de collecten, en nu weer het grote aantal abonnementen op "Contact." We hadden ook niet anders verwacht van die ... "goei Rosmaolese minsen."

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN DANKT ZIJN SPONSORS

Apotheek Rosmalen	Oude Baan 9	5242 HT	Rosmalen
Bouwmans Oliehandel	West eind 2	5245 NL	Rosmalen
HAMA v.d. Meulenreek	Aaborch 3	5247 SW	Rosmalen
Huub Steenbekkers - Advies en Schilderwerken	Kievitsven 48	5249 JJ	Rosmalen
Gebroeders Voets	Vinkenveld 4	5249 JP	Rosmalen
De Fiets Tweewielers	Graafsebaan 95B	5248 JT	Rosmalen



Verleden week zijn nabij het station Rosmalen twee goederentreinen op elkaar gelopen. Door de botsing schoot de locomotief van den aanrijdenden trein van de rails, den overweg op; de acht volgende wagens schoven op en in elkaar. Het terrein van de ramp biedt, zooals onze foto's duidelijk laten zien, een tooneel van ontzettende verwoesting. Erger echter dan alle materiele schade, is het feit dat door dit ongeluk wederom het leven van een drietal personen valt te betreuren: de hoofdgeleider Molenbeek en de remmers Murkens en Hendriks vonden den dood. De laatste heeft eif uur, kermend en om hulp roepend, zwaar gewond onder de wagens gelegen. Eindelijk gelukte het den redders hem levend onder de ruïne vandaan te halen. Naar het Ziekenhuis getransporteerd, overleed hij daar echter spoedig.



HEEMKUNDEKRING - ROSMALEN